

HYVINVOINTIVALTIOITA PERUSKORJAAMASSA

Eriarvoisuustyöryhmä pohtii rakenteellisia uudistuksia
sosiaaliturvaan ja koulutukseen – Tampereen yliopiston professori
Juho Saaren haastattelu

Haastattelu on tehty 30.1.2018.

Sosiaali- ja terveystalouden professori Juho Saari johtaa pääministeri Sipilän asettamaa eriarvoisuustyöryhmää. Ehdotusten tulee koskea toteuttamiskelpoisia rakenteellisia uudistuksia, mutta ne eivät saa johtaa julkisten menojen kasvuun. On kyettävä vastaamaan tuleviin haasteisiin työllisyydessä, demografisessa muutoksessa ja julkisessa taloudessa. Eriarvoisuudessa huolestaa sosiaalisten etäisyyksien kasvu ja erityisesti huono-osaisten jääminen jälkeen yleisestä yhteiskunnallisesta kehityksestä. Heillä vuokrien ja muiden pakollisten menojen korkeus sekä ylivelkaantuminen ovat suurimpia ongelmia. Matalien palkkojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen on edelleen ratkaisematta. Palvelujen vieminen asiakkaiden luo lisää niiden tehoa.

Lehtemme tämä numero sisältää useita artikkeleita, jotka liittyvät teemaan ”osallistava kasvu” (“inclusive growth”). Tämä käsite on ollut paljon esillä EU:ssa ja kansainvälisissä järjestöissä kuten OECD:ssa, ILOssa ja IMF:ssä, mutta se on toistaiseksi esiintynyt aika harvoin suomalaisessa keskustelussa. Onko se Sinulle tuttu?

YHTEISKUNTATIETEISSÄ ja sosiaalipolitiikassa tuo teema on ollut liikkeellä jo 1970-luvulta lähtien. Tämä on vähän samanlainen ”reinventing the wheel”-keskustelu kuin esimerkiksi onnellisuus oli 2000-luvulla, jolloin se siirtyi taloustieteen puolelle, koska yhteiskuntatieteissä esimerkiksi onnellisuus-arkistot luotiin ja maailman onnellisuusvertailuja tehtiin jo 1970-luvun lopulla.

SOSIAALITIETEISSÄ ”inclusive growth”-keskustelu on oikeastaan jakaantunut kahteen isoon valtavirtaan. Ensimmäinen on kysymys, miten talouskasvusta saadaan irti hyvinvointia. Onko niin,

että talouskasvu tuottaa hyvinvointia ja miten talouskasvu pitää muotoilla, että siitä tulee hyvinvointia – määriteltyä elämänlaatuna tai erilaisilla resurssipohjaisilla mittareilla? Toinen keskustelu on ollut se, miten yhteiskunta pitää organisoida, jotta siitä tulee mahdollisimman paljon taloudellista iloa. Silloin tietysti kysymys on ollut koulutuksen, asumisen ja työmarkkinoiden jakautumien merkityksestä.

Vuosi sitten pääministeri Juha Sipilä nimitti Sinut johtamaan eriarvoisuutta käsittelevää työryhmää, jonka tavoitteena on luoda edellytykset kaikkien Suomessa asuvien henkilöiden pärjäämiselle suomalaisessa yhteiskunnassa sekä omalta osaltaan luoda yhdenvertaista ja tasa-arvoista Suomea.” Tämä tavoite on selvästi lähellä osallistavaa kasvua, mutta tuo ”pärjääminen” ei taida tarkoittaa ihan sitä. Näillä käsitteillä voidaan tietysti viitata monenlaisiin asioihin.

ERiarvoisuustyöryhmän Ehdotusten tulee olla mahdollisia poliittisesti, institutionaalisesti ja hallinnollisesti.

OLEMME AIKONAMME miettimeet, että kun kansainvälisesti kysytään ”how are you?”, niin suomalaisittain kysytään ”pärjäätsä?” Teoreettisesti se on tietysti latentti muuttuja, ja se muuttuu yleensä resilienssin käsitteen kautta kimmoisuudeksi ja kyvyksi sopeutua uusiin tilanteisiin. Me olemme kysyneet tätä pärjäämistä leipäjonoissa ja väestöaineistoissa, ja se osoittautuu aika hyvin kuvaavaksi, ihmisille ymmärrettäväksi käsitteeksi. Tässä yhteiskunnassa täytyy pärjätä. Silloin kysymys on ihmisten omien tavoitteiden ja mahdollisuuksien yhteensovittamisesta.

Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen Suomi: onko tulonsiirtoja ja hyvinvointipalveluja saatavilla, ja miten kansalaiset kokevat tämän?

TOISESSA PUELESSA tätä kolikkoa – yhdenvertainen ja tasa-arvoinen Suomi – on kaksi asiaa. Ensimmäinen on kysymys, mikä on pääsy palveluihin ja tulonsiirtoihin. Onko meillä niiden vajaakäyttöä vai ylikäyttöä? Toinen on kokemus; Suomihan on sikäli erikoinen maa, että kokemus on paljon eriytyneempi kuin mitä objektiivisilla mittareilla pystytään sanomaan. Meillä lähinnä se alue, jossa eriytyminen on vahvaa, ovat terveyspalvelut, mutta muuten Suomi pärjää objektiivisilla mittareilla kohtuullisen hyvin.

Ekonomistina kiinnitin huomiota siihen, ettei työryhmässä ole ainoatakaan ekonomistia (tosin varajäsen Tuire Santamäki-Vuori on ekonomisti ja entinen PT:n tutkimusjohtaja), mutta siinä on useita johtajia, mm. Kelan ja THL:n pääjohtajat. Suomessa on kuitenkin ekonomisteja, jotka ovat tutkineet paljon eriarvoisuutta, esimerkiksi pro-

fessori Matti Tuomala. Onko työryhmä kuullut heitä?

TUTKIMUKSESTA VASTAAVA henkilö tässä ryhmässä on Kelan yhteiskuntasuhteiden johtaja Olli Kangas, joka on Strategisen tutkimuksen neuvoston tasa-arvo-ohjelman johtaja. Hänen tehtävänsä on ollut skannata tasa-arvo-ohjelman piirissä tehtyä tutkimusta. Kelassa järjestettiin ”mestarikurssi” - neljä päivää, joihin tutkijat saivat esittää näkemyksiään, miten tasa-arvoisuutta tulisi Suomessa edistää.

SIINÄ OLI kaksi haastetta näin jälkempäin katsottuna. Yhtäältä tutkijoilla oli selkeitä näkemyksiä korrelaatioista ja mekanismeista, mutta varsin vähän ymmärrystä politiikkaprosesseista ja instituutioista. Löydetään yleisiä periaatteita, mutta se viimeinen askel – ”the last mile” niin sanotusti – politiikan sisälle jää vajavaiseksi. Toiseksi politiikkasuositukset olivat lähes poikkeuksetta julkisia menoja lisääviä. Uudelleenohdentamista ja vaihtoehtoiskustannuksia oli esitetty harvoin.

TÄMÄ TYÖRYHMÄ on rakennettu niin, että meillä on ollut kolme yleistä peruslähtökohtaa, eli mitä ikinä me ehdotammekaan, sen pitää olla poliittisesti mahdollista, sen pitää olla hallinnollisesti toimeenpanokelpoista ja sen pitää olla istutettavissa siihen institutionaaliseen rakenteeseen, joka meillä on. Sen lisäksi se tarvitsee riittävän hyvän ymmärryksen siitä poliittisesta ympäristöstä, missä se toimii. Halusin tähän työryhmään sellaisia ihmisiä, joilla on organisaationsa puolesta tähän liittyvä osaaminen ja riittävä yhteiskunnallinen ymmärrys.

JOS KATSOT työryhmän kokoonpanoa, niin siinä on haettu nimenomaan institutionaalista, hallinnollista ja yhteiskunnallisen tilanteen osaamista. Sen verran sanoisin vielä, ettei meillä ole eroa varsinaisten ja varajäsenten välillä. Ainoastaan siinä kohtaa kun äänestetään varsinaiset edustajat äänestävät.

MIKSI MEIDÄN PITÄÄ OLLA HUOLISSAMME ERIARVOISUUDESTA?

Työryhmän asettamispäätöksessä todetaan mm.: ”Erityinen huomio kohdennetaan varhaiskasvatukseen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen, koulutukseen, työn, työttömyyden ja työvoiman ulkopuolella olemisen rajapintoihin, asumiseen, ylivelkaantumiseen ja maahanmuuttoon.” ”Keskeisiä eriarvoisuuden hillinnän kannalta läpileikkaavia teemoja ovat aluerakenteen muutos, elämän murrosvaiheet, kotitalouksien moninaisuus, sukupuolien väliset siirtymät ja sukupuolvittunut huono-osaisuus, yksinäisyys ja osallisuus, sekä sosiaaliturvan, työllisyyttä edistävien toimenpiteiden ja koulutuksen vaikuttavuus, kannustavuus ja vastikkeellisuus.” Kuulostaa siltä, että pääsit itse vaikuttamaan näihin linjauksiin, koska ne vastaavat aika pitkälti sitä mistä olit aiemmin kirjoittanut ja puhunut.

MINÄ TEIN pohjaehdotuksen, jota tarkensivat pääministeri Sipilä ja myös mm. Annika Saarikko ja Juha Rehula. Ministeri Petteri Orpo ja muut ministerit kävivät keskustelut hallituksen sisällä.

EHKÄ OLENNAININ asia on ollut se, että työryhmän tehtäväksi anto on yhtäältä sisältä supistunut sen mukaan kun politiikassa on jo viety asioita eteenpäin esimerkiksi ylivelkaantumisen ja asumisen osalta. Toinen asia on, että sitten kun on tullut tarkennettuja tehtäväksi antoja, niin on vähän katsottu työnjakoa. On tietty lista työryhmistä, joita me olemme koordinoineet.

Sanoit, että ehdotukset, joita on tullut ekonomistipuoleltakin, ovat olleet menoja lisääviä. Toisaalta työryhmän tehtävänasettelussa ei ole mainintaa verotukseen puuttumisesta, mutta reunaehtona on, ettei julkisia menoja saa lisätä. Niitähän voidaan kuitenkin

MEIDÄN ON KYETTÄVÄ VASTAAMAAN TULEVIIN HAASTEISIIN TYÖLLISYYDEN, IKÄÄNTYMISEN JA JULKISEN TALOUDEN KEHITYKSESSÄ.

kohdentaa uudelleen. Missä siinä menee raja? Esimerkiksi monet ekonomistit ovat esittäneet yritystukien karsimista. Saatteko ehdottaa yritystukien siirtämistä vaikkapa koulutukseen tai vanhustenhoitoon?

ME KULJEMME oman tonttimme sisällä eli meillä ei ole verotukseen liittyviä kysymyksiä – osittain sen takia, että samanaikaisesti on verotusryhmä, joka nyt on jonkin verran edennyt. Meidän perustehtäväksiantomme on rakenteelliset uudistukset koulutus-, sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän sisällä. Meillä on sosiaaliturvassa ja koulutuksessa ollut perinteisesti tapana, että laitetaan aina hiukkasen uusia palikoita vanhaan järjestelmään. Me emme niinkään ole pohtineet etuustasoa, vaan etuusrakennetta.

Useissa kansainvälisissä hyvinvointivertailuissa Suomi on ollut kärkisijoilla. Näin on myös uunituoreessa European Quality of Life Survey 2016:ssa.¹ Verrattuna muihin EU-maihin meillä menee siis hyvin. Miksi meidän kuitenkin pitäisi olla huolissamme?

TÄSSÄ ON kaksi tai kolme olennaista asiaa. Ensimmäinen on se, että meillä on hyvä lähtötilanne, ja meidän edessämme ovat tunnetut demografiset haasteet. Meillä on myös työllisyysastehaaste ja julkisen talouden haaste. Me olemme nyt siinä harvinaisessa ikkunassa, että juuri nyt me voimme tehdä proaktiivisia rakenteellisia uudistuksia asumis-, koulutus- ja sosiaali- ja terveystaloudessa, jotta meidän järjestelmämme on valmis sitten, kun joudumme vakavasti miettimään, miten vastataan demografiseen muutokseen, julkisen talouden tilan kehittymiseen ja työllisyysasteen muutokseen. Eli me emme mene leikkausten tietä vaan teemme rakenteellisia uudistuksia.

TOISEKSI TÄLLÄ hetkellä eriarvoisuus on kuuma poliittinen kysymys. Se on noussut politiikan agendoille leikkausten

takeita ja toisaalta kansainvälisten virtaus-ten takia. Yksi syy, minkä takia se kuumenee, on ns. tunneliefekti (**HIRSCHMAN JA ROTHSCHILD 1973**), joka voi selittää, miksi yhteiskunnallinen keskustelu ja eriarvoisuuskeskustelu tiivistyvät ja miten siihen pitää reagoida. Tunnelissa on eri kaistoja, joilla seisoo autoja paikoiltaan. Kun yksi kaista lähtee liikkeelle, niin kaikki muilla kaistoilla olevat alkavat hymyilemään, koska he olettavat, että kohta meidänkin kaistamme lähtee liikkeelle. Mutta sitten kun menee jonkin verran aikaa ja tuo liikkuva kaista menee jo tuolla, niin sillä olevat tulevat koko ajan onnellisemmiksi, ja niiden, jotka ovat edelleen paikoillaan, odotukset pettyvät. He alkavat murjottamaan. Keskiarvoinen onnellisuus tai tyytyväisyys pysyy samana, mutta nämä ovat paljon tyytyväisempiä ja nuo ovat paljon murjottavampia.

Kaistanvaihto ei ole sallittua, vai?

KAISTANVAIHTO ON sallittua, ja sitä kutsutaan työllistymiseksi tässä tapauksessa. Siinä on tiettyä siirtymää kaistalta toiselle, ja ihmiset pystyvät tekemään valintoja. Kuitenkin siellä on rakenteelliset rajat, miten eri kaistoja kohdellaan. Suomessahan on tilanne se, että meillä on ollut poikkeuksellisen hyvää myönteinen kehitys viime aikoina esimerkiksi kuluttajien odotuksissa, mutta kun katsotaan jakaumaa, niin odotukset ovat nousseet pikkuisen positiivisemmiksi alimmas- ja neljänneksessä – ne ovat itse asiassa plussalla jo – mutta ero on valtavan suuri.

KYSYMYS ON eriytyvien tulevaisuusnäköylien aiheuttamasta jännitteestä. Ihmiset eivät oikein arkielämässään mieti työllisyysastetta, julkista velkaa ja demografista muutosta, vaan he kysyvät, miksi tuon palkka nousee mutta minun etuuteni ei nouse. Ja miksi me leikataan, kun noilla menee hyvin? Miten voidaan samanaikaisesti yhteiskunnassa leikata, kun Suomen kasvu on näin nopeaa ja

tulevaisuusodotukset ovat näin hyviä? Silloin syntyy poliittinen tilanne, jossa kysymys eriarvoisuudesta korostuu yhteiskunnallisessa keskustelussa.

TOINEN PUOLI on se, että yhteiskunnan eri kerroksissa takamatkaa on pääsyt kertymään jo aika paljon. Erityisen paljon takamatkaa on pääsyt kertymään niissä ryhmissä, jotka ovat jääneet leipäjonoihin ja yhteiskunnan pohjille. Silloin suomalainen eriarvoistuminen pääsääntöisesti ei ole huono-osaisuuden systemaattista lisääntymistä, vaan se on hyväosaisuuden kasautumista. Silloin kun yhä suuremmalla osalla on enemmän mahdollisuuksia, niin ero niihin, joiden mahdollisuudet eivät paranekaan, kasvaa. Eikä sen takia, että he menisivät alas päin, vaan sen takia, että nuo menevät ylöspäin.

Suomessa hyväosaiset ovat etäänntyneet paljon niistä, jotka ovat jääneet yhteiskunnan pohjille.

AIKAISEMMIN EKONOMISTI pääsi palkallaan käymään Kreikassa, ja nyt hän voi mennä Thaimaahan, mutta pienituloinen, joka ennen pääsi Helsinkiin, pääsee nyt Tallinnaan. Tämä on se ero. Sosiaalinen etäisyys kasvaa.

PAKOLLISET MENOT AIHEUTTAVAT NIUKKUUDEN HUONO-OSAISTEN ELÄMÄÄN

PT:n tutkijoiden viime syksynä kirjoittamassa ”Tuotannon Tekijät”-kirjassa (**TAIMIO 2017**) todettiin, että 1990-luvulta lähtien monet sosiaalietuudet alkoivat jäädä jälkeen, jos niitä verrataan köyhyysrajaan tai palkkatasoon.² Sekin jäi askarruttamaan, miten ihmiset ovat pärjänneet, jos joku työttömyysturva on heikentynyt suhteessa köyhyysra-

YLIVELKAANTUMINEN ON SUURIN YKSITTÄINEN KANNUSTINLOUKKU.

jaan. Sehän on johtanut siihen, että on käytetty useampia palikoita. Esimerkiksi asumistuen ja toimeentulotuen käyttö on lisääntynyt.

MEIDÄN KESKEINEN haasteemme, kun katsotaan esimerkiksi leipäjonoja tai ylipäättään pienituloisia ihmisiä, ei ole etuuskien taso itseisarvoisesti, vaan pakollisten menojen määrä. Käytännössä asumiskustannukset ja muut pakolliset maksut ovat tuoneet niukkuuden ihmisten elämään. Tämähän on se vanha kunnan Charles Dickensin havainto suomennettuna, että jos päivätulot ovat 10 euroa ja menot ovat 10,5 euroa, niin elämä on yhtä helvettiä, mutta jos menee toisin päin, että päivätulot ovat 10 euroa ja menot ovat 9,5 euroa, niin elämä on kovin hauskaa.

TÄMÄ NIUKKUUDEN kokemus on itse asiassa se, joka ihmisiä erityisesti kuormittaa. Siihen liittyy myös voimakas ylivelkaantuminen. Kun katsotaan haavoittuvassa asemassa olevien ryhmää, niin ylivelkaantumisongelma on tavattoman suurta. Se on suurin yksittäinen tosiasiallinen kannustinloukku. Kun me olemme haastatelleet ihmisiä, niin etuuden ja palkan suhde ei ole ratkaiseva, vaan se on ylivelkaantuminen.

KUVIO ON vähän monimutkaisempi. On neljä isoa kuormittavaa tekijää, kun me olemme yrittäneet selvittää, miksi ihmiset eivät pysty käyttämään niitä tulonsiirtoja ja palveluja, mitä meillä maailmassa on, oman elämänsä asemien vahvistamiseen. Siellä on adaptaatiota eli on sopeuduttu siihen tilanteeseen, ja sitten tavallaan sosiaaliturvajärjestelmä on sopeutunut siihen, että olet tässä tilassa. Sitten kun rupeaa liikkumaan, niin kaikki systeemit menevät sekaisin alkaen siitä, että jos minä teen jotakin, niin menee asumistuki ja työmarkkinatuki, ja sitten ex-vaimo alkaa neuvotella elatusmaksuista, ja sitten tulee ulosottomies jne. Koko se tilanne silloin, kun ei liikahta, on turvallisempi.

TOINEN HYVIN tärkeä asia on kimmoisuuden eli pärjäämisen heikkeneminen. Siellä on hyvin paljon sellaista porukkaa, vanhaa nyrkkeilijää, että yksi matsi liikaa. Ja kun olet 300 työpaikkaa hakenut, niin sen 301. työpaikan hakeminen ei ole niin kannustavaa. Kolmas hyvin keskeinen tekijä on niukkuuskokemus. Niukuuteen liittyy ylivelkaantuminen, joka hyvin usein sanoitetaan postipelkona. Eli ei uskalleta avata postia tai sähköpostia, koska sieltä tulee aina joku ikävä asia. Se on lyhyellä aikavälillä hyvä strategia mutta pitkällä aikavälillä vähän huonompi.

Laskuja jää maksamatta, tulee maksuhäiriömerkintöjä ja lopulta ulosottoa. Ongelmat kasaantuvat.

NIIN, JA NIMENOMAAN ongelma on se, että ne eivät poistu sillä, että et avaa postia. Sitten siellä on addiktioita. Siitä on erillinen keskustelu, miten päin se menee, eli onko ensin addiktioita ja sitten tulee haavoittuvassa asemassa olevan tilanne, vai onko niin, että stressiä lievennetään päihteillä. Siellä on myös pelaaminen, ja Internet on hyvin keskeinen addiktion lähde.

SIELLÄ ON myös asia, josta emme systemaattisesti tiedä mutta joka tulee aika säännöllisesti vastaan ja jota kauniisti kutsutaan toiveajatteluksi tai fokusoiduksi ajatteluksi: kun minä saan tämän asian – esimerkiksi kilpirauhastutkimuksen – tai pääsen tuohon noin, niin sen jälkeen minun kaikki asiani järjestyvät. Kaikki huomio keskitetään siihen yhteen pieneen asiaan; kun tämän saan, niin sitten se ratkeaa.

MUTTA YLEISEMMÄLLÄ tasolla suomalaisen yhteiskunnan pärjäämisen ongelma on siinä, miten pienituloisen palkansaaja pysyy köyhyystilastojen ulkopuolella ja viimesijaisen sosiaaliturvan yläpuolella ja miten palkansaajan ja sosiaaliturvan rajapinta sovitetaan yhteen. Nythän se on hoidettu niin, että on erilaisia suojaosia, ja asumistuki toimii

joissakin tapauksissa palkanlisänä. Tämä olisi sellainen kysymys, jota työryhmä ei nyt pysty ratkaisemaan, koska meillä ei myöskään ole työmarkkinapoliittista mandaattia. Se on tavattoman iso kysymys, mitä kautta matalapalkka-alojen tilanne voidaan ratkaista niin, että ihmisen ei tarvitse mennä sosiaaliturvalle. Onko se sitten palkkatukea vai onko se jotain muuta? Tämä on suomalaisen yhteiskunnan se kysymys, jota varmasti joudutaan pohtimaan ensi vaalikaudella.

”On tavattoman iso kysymys, mitä kautta matalapalkka-alojen tilanne voidaan ratkaista niin, että ihmisen ei tarvitse mennä sosiaaliturvalle.”

Kun keskustele palkansaajajärjestöjen kanssa, niin sieltä tulee helposti vaatimus, että palkalla pitää tulla toimeen. Tosiaan kuten sanoit, niin pysytään erossa viimesijaisista sosiaaliuista. Palkkatukea ei välttämättä tarvitse ymmärtää sosiaalitueksi. Sehän voidaan maksaa työnantajallekin. Se on vähän siinä rajapinnassa. Mutta onhan sekin nyt vähän hassua, ettei pystytä työllistämään ihmisiä ilman, että yhteiskunta maksaa osan palkasta.

KYLLÄ. TÄMÄ ON juuri se kysymys, joka usein tulee. Miten ihmiset näkevät eri asiat? Klassinen esimerkki on se, että meidän maanviljelijämme eivät erityisesti pidä tulonsiirroista ja arvioivat sosiaaliturvaa laiskistavaksi, mutta maataloustuet ovatkin sitten toinen asia. Silloin se kysymys on tässäkin, miltä se näyttää. Voisihan se periaatteessa olla kunnallisverotuksessa tehtävä vähennys. Se olisi liian kallis tehtäväksi tällä hetkellä, jolloin riittävä tuki ohjattaisiin verotuksen kautta. Lähtökohtana on, että meillä pitäisi olla järjestelmä, jossa palkka on riittävä tulonlähde.

Yleensä köyhyydeltä välttyään, jos kotitaloudessa on kaksi aikuista.

MEILLÄHÄN ON tällä hetkellä järjestelmä, jossa kohtuullisen hyvin pääsee köyhien tilastoista pois, jos kotitaloudessa on kaksi aikuista. Ei tarvitse välttämättä olla töissäkään, mutta pitää olla kaksi aikuista. Tämä itse asiassa on se tulevaisuuden iso kysymys, koska pysyvä yksinasuminen lisääntyy ja sosiaaliset oikeudet ja velvollisuudet ovat yksilöllistettyjä.

HEIKOIMMASSA ASEMASSA OLEVIEN TUTKIMUS ON PERUSTUNUT HAASTATTELUIHIN

Olet tutkinut paljon huono-osaisuutta, siis yhteiskunnan pohjalla olevia ja to-

della syrjäytyneitä. Olet kirjoittanut siitä kirjankin. Erityisesti olet kiinnittänyt huomiota ruoka-avun tarpeisiin ja leipäjonoihin. Miksi näin vauraassa maassa ihmisiä on leipäjonoissa? Mikä on se pohjimmainen selitys?

MEHÄN LÄHDIMME tutkimaan tätä nimenomaan saadaksemme vastauksen kysymykseen, miten maailman parhaassa maassa kaikkein heikoimmassa asemassa olevat voivat. Me aloitimme tutkimalla asunnottomia, miten he voivat ja laajensimme sitten leipäjonoihin ja suonensisäisten huumeiden käyttäjiin. Toinen puoli siitä oli metodologinen kysymys: meillähän on sen verran vähän tätä porukkaa suhteessa koko väestöön, että he eivät väestö-surveyssä kovin isona ryhmänä näyttäyty. Sitten kun teimme kaatoanalyysjä, niin tämä ryhmä jätti noin 90-prosenttisesti vastaamatta. Eli kun me katsomme suomalaisten keskimääräistä hyvinvointia, niin meiltä puuttuu leipäjonopopulaation ääni.

MENIMME JONOIHIN, asunnottomien yksiköihin, suonensisäisten huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteisiin ja leipäjonoihin. Leipäjonoista haastatelimme ensimmäisellä kierroksella 3 400 ja toisella kierroksella 700 – pelkkä Helsinki – ja kolmas on nyt aloitettava kierros, jossa katsomme myös ruokailupaikkoja muuten ja teemme sen 800 hengelle.

SIINÄ ON pohjimmiltaan kysymys meidän järjestelmämme kahdesta valuvias-ta. Ensimmäinen on se, että asumiskustannukset ovat olleet niin korkeat, että ihmiset keskittyvät hoitamaan asumiskustannukset ja muut pakolliset menot ensin.

Ihmiset keskittyvät hoitamaan asumisen ja muut pakolliset menot ensin ja päätyvät sitten leipäjonoihin.

LEIPÄJONO VOI OLLA MYÖS YHTEISÖ, JOSSA HUONO-OSAISET SAAVAT VERTAISTUKEA.

Koska muuten voi tulla häätö.

NIIN, ASUMINEN tässä ympäristössä on hoidettava. Vuokrat kasvukeskuksissa ovat tasaisesti nousseet, ja ne ovat nousseet paljon enemmän kuin etuudet. Viimesijaisen sosiaaliturvan määräytymisen perusteina olevat indeksit eivät ota huomioon tätä erityispiirrettä. Asumiseen sisältyy lisäksi koko ajan sellaisia maksuja, jotka ovat olleet hankalia ottaa huomioon – vakuutukset jne. – joita vyörytetään vuokran päälle ja jotka on pakko hoitaa. Silloin varaventiilinä toimii ruoka. Se on kohtuullisen hyvä tapa säännöstellä viikon kulurakennetta, koska sen voi tuoda kotiin ja sitä voidaan syödä useamman päivän.

TOINEN PUOLI on se, että tällä hetkellä yksinkertaisesti viimesijainen turva on liian matala, jos asut yksin vuokralla pääkaupunkiseudulla tai eräissä muissa kasvukeskuksissa. Ennen kaikkea silloin kun sinulla ei ole lapsikorotuksia tai toista aikuista, niin tulotaso ei riitä. Keskeistä on, miten asumis- ja työmarkkinat on sovitettu yhteen. Kun meillä aikaisemmin oli asuntojen voimakkaasti säännelty ja kohtuullisen edullinen vuokrataso niille jotka onnistuivat asunnon saamaan, niin tämä ongelma ei ollut niin vahva. Mutta sitten kun vuokrasäännöstely purettiin vuonna 1995 sosiaaliset asuntorakentajat ovat lähteneet markkinahintaisempaan hinnoitteluun, ja se on näkynyt tässä.

SITTEEN ON erityisryhmiä, joista ylivelkaantuneet ovat yksi. Ylivelkaantuneiden osalta tilanne on yksioikoisesti se, että velkojen lyhennyksiä ei oteta huomioon viimesijaisessa turvassa. Myös osa kroista on sen luonteisia, ettei niitä oteta huomioon, joten käytettävissä oleva tulo – vaikka tulosi olisivat lähtökohtaisesti kohtuulliset – eivät riitä.

ON OMISTUSASUNTOJA omistavia lapsiperheitä, jotka eivät enää pärjää omillaan. On Inkeristä tulleita ikääntyneitä ihmisiä, joille ei ole kertynyt työeläkettä Suomesta.

Vuokrasäännöstelyn purkamisen jälkeen vuokrat ovat nousseet eikä kasvukeskuksissa viimesijainen turva ole enää pysynyt niiden perässä.

Asiaan vaikuttavia piirteitä ovat ne, että yksinelävien osuus on ollut kasvussa, asuntotuotanto on ollut tarpeeseen nähden ilmeisen vähäistä – tosin siihen on ollut ihan viime aikoina tulossa muutosta – ja asuntosijoittajat keskittyvät usein juuri yksineläjien suosimiin yksioihin, ja niiden hinnat ovat sen takia aika kovat suhteessa asunnon kokoon. Ja kun niihin mennään vuokralle, niin vuokrat ovat aika kovat.

KYLLÄ, JA SITTEEN vielä kun tuohon laitetaan muuttoliike kaupunkeihin ja perherakenteiden ketjuuntuminen eli siirtyminen parisuhteista yksinasumiseen ja takaisin – parisuhteiden epävakaus ennen kaikkea duunariperheissä – niin se näkyy sitten kaikin puolin. Tämä on kysymys, jossa ihmisten elämä on muuttunut nopeammin kuin sosiaaliturvajärjestelmä, asuntomarkkinat ja työmarkkinat.

VIELÄ YKSI merkityksellinen asia tätä kokonaisuutta rakentaessamme on se, että leipäjono voi myös olla yhteisö. Meille on myös ollut yllätys, että ihmiset löytävät tuttavuuksia leipäjonosta. Oli myös merkittävää, että noin puolet siellä olevista kokee häpeää, kun taas toinen puoli ei koe. Se on voimakkaasti ikäsidonnaista.

He saavat myös vertaistukea.

KYLLÄ. NYTHÄN TÄTÄ ruvetaan vääntämään siihen suuntaan, että se olisi enemmän yhdessä syömistä ja enemmän...

...soppakeittiö?

YHTEINEN KEITTIÖ taitaa olla se termi, mitä käytetään. Idea on se, että en-

sin syödään ja ollaan ja katsotaan sitä elämää vähän laajemminkin – siellä on palveluja – ja sen lisäksi otetaan se ruoka kotiin sen sijaan, että ruoka haettaisiin jonosta.

Viittasit asumiseen liittyviin pakollisiin menoihin. Onko tässä tapahtunut myös joidenkin muiden menojen osalta sellaista, että ihmisiltä vaaditaan nykyään enemmän kuin aikaisemmin? Muuten syrjäytyy.

ETTÄ PITÄÄ OLLA kännykkä jne.? Se ei meillä tule sieltä esille, koska meillä on käytössä 6-sivuinen lomake emmekä voi kysyä kaikkia yksityiskohtia.

TÄSSÄ ERIARVOISUUSRYHMÄSSÄ on kiinnitetty huomiota ylivelkaantumiseen, ja joitakin asioita on jo menneet eteenpäinkin. Lainaamista on myös lähiyhteisön sisällä. Laina on aina haasteellinen juttu sosiaalisia suhteita muokkaavana tekijänä. Se on tässä leipäjonopopulaatioissa tavattoman keskeinen juttu. Vippiä on joka suuntaan.

JOS JOTAKIN haetaan, niin onko kysymys siitä, ettei pakollista kulutusta voida kattaa, vai onko hankintojen kohdalla tullut vajetta? Periaatteessahan täydentävä toimeentulotuki kattaa esimerkiksi pesukoneen rikkoutumisen. Mutta jos ihminen ei ole oikeutettu toimeentulotukeen, niin onko hän sitten ottanut pikavipin tai kulutusluoton maksaakseen pesukoneen tai television uusimisen tai tietokoneen hankkimisen? Nämä ovat niitä syitä. Se on itse asiassa parhaillaan selvittelyn alla, kuinka paljon täydentävää toimeentulotukea näihin käytetään. Siitähän kunnilta on selvät ohjeet, kuinka paljon voi käyttää kodinkoneeseen ja kuinka paljon sähköön jne.

AIKA USEIN esimerkiksi eron yhteydessä hankitaan makuuhuoneen ja keittiön kalusto, jotka on maksettu jollakin lyhytaikaisella lainalla tai useimmiten luottokortilla. Sitten luottokorttilasku alkaa kasaantua. Se on sellainen kalteva

HANKINTOJA VOIDAAN RAHOITTAA LUOTTOKORTEILLA JA PIKAVIPEILLÄ, MIKÄ VOI JOHTAA KASVAVAAN YLIVELKAANTUMISEEN.

pinta, joka jossain vaiheessa lähtee liikkeelle. Kun on ehkä uskottu, että huomenna on paremmin ja sitten kun näin ei ole käynyt, niin se on kuormittavaa.

ON EHKÄ VIELÄ yksi sellainen asia, jota me nyt itse asiassa parhaillaan mietimme. Se on marginaalinen, mutta merkittävä: ylisukupolvisuuden mekanismit. Meillähän on tilastollinen näyttö kohtuullisen selvä, että tätä löytyy yhteiskunnasta, mutta mekanismit ovat epäselviä. Olemme yrittäneet katsoa niitä tekijöitä, jotka ankkuroivat ihmisiä sukupolvesta toiseen ja sosiaaliturvalle. Tähän liittyy myös maahanmuuttajien kotoutumiskysymys.

SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄN POHJA VUOTAA

Yleisesti ottaen Pohjoismaissa on ollut tapana hoitaa näitä ongelmia hyvinvointivaltiolla. Mikä on ollut suunta sen osalta, alasajoko vai -ajautuminen? Viittasit siihen, ettei sosiaaliturvajärjestelmä ole pysynyt näiden muutosten tahdissa.

KYSYMYS ON SIITÄ, mistä näkökulmasta katsotaan. Sosiaaliturvan perusideahan on vastata tiettyyn määrään sosiaalisia riskejä. Se tapahtuu joko uudelleenjaon tai sääntelyn avulla. Kun ihminen on sairas, niin ympärille rakennetaan tulonsiirtoja, palveluja, lääkehoitoa ja kaikkea mitä hän tarvitseekin. Nämä riskinhallintajärjestelmät ovat Suomessa suurin piirtein ennallaan. Toinen asia, mikä on edelleenkin ennallaan, on peruslogiikka järjestelmän alla – yksilölliset oikeudet ja velvollisuudet, ei ole sukupolvien välisiä hoivavastuksia, pyritään sukupuolten tasa-arvoon jne.

MEILLÄ ON muutama aika fundamentaalinen ongelma tällä hetkellä. Ensimmäinen on tämän järjestelmän pohjavuoto syyperusteisesta sosiaaliturvasta viimesijaiseen sosiaaliturvaan. Me käy-

tämme esimerkiksi työttömyysongelman hoitoon toimeentulotukea, ja tämä ei ole hyvä kehitys. Kun olemme leikanneet enemmän näitä syyperusteisia perusestuksia versus toimeentulotukea, niin sitä valumaa tulee jonkun verran lisää.

Ja asumistuki sitten myös...

KYLLÄ, ASUMISTUKI, työmarkkinatuki, toimeentulotuki, sairausvakuutuksen ja kuntoutusrahan minimimäärät. Tämä on se järjestelmän pohjan vuoto. Siinä tavattoman haasteellinen kysymys on se – tiedämme kun olemme seuranneet ihmisiä vuosia rekistereistä – että paluu pitkäaikaisesta toimeentulotuen asiakkuudesta aktiiviseen työelämään on tavattoman pitkä.

”Paluu pitkäaikaisesta toimeentulotuen asiakkuudesta aktiiviseen työelämään on tavattoman pitkä.”

TOINEN RAKENTEELLINEN kysymys on se, että meillähän itse asiassa sosiaalime-not kasvavat nykyään valtavasti. Menot ovat 67–68 miljardin euron tasolla tällä hetkellä, kun ne olivat 49 miljardin tasolla vuonna 2008. Makrotasolla on siis ollut tavattoman voimakas menoekspansio. Sopeutuminen demografiseen siirtymään, mikä tämän takana on, on Suomessa vielä tekemättä. Silloin kysymys on, mikä on suomalainen tapa yhdistää sopeutumistehokkuus ja sopeutumiskustannukset. Yhteiskunnan täytyy olla adaptiivisesti tehokas, mutta siitä adaptiivisuudesta aiheutuu kustannuksia. Tämä on se toinen iso kysymys: miten me luomme järjestelmän, jossa rakennemuutoksen kustannukset eivät kaadu julkisen vallan kannettaviksi? Meidän pitäisi löytää niin sanotusti uusi ja parempi tasapaino.

KOLMAS HYVINVOINTIVALTIOITA uhkaava tekijä ei itse asiassa ole menopuoli ja menojen hillintä. Tilannehan on kaikessa lyhydessään se, että jos ministeriöt eivät siihen pysty, niin valtiovarainministeriö ystävällisesti auttaa, ja se toimii. Mutta mikä on sitten sosiaalinen kestävyys? Eli pystymmekö luomaan sellaisen järjestelmän, jota ihmiset pitävät hyväksyttävänä ja riittävän paljon turvaa ja uudistumiskykyä tarjoavana?

TÄSTÄ TULEE hyvinvointivaltion kannatuskysymys. Siinä on ehkä kolme isoa kysymystä tällä hetkellä ilmassa. Ensimmäinen on se, että hyvinvointivaltiollahan on vankkumaton kannatus. Jos katsoimme ns. intensiivisiä preferenssejä eli niitä, jotka ovat ehdottomasti puolesta, ja vertaamme niitä, jotka ovat ehdottomasti vastaan, niin nämä, jotka ovat puolesta, ovat olennaisesti isompi ryhmä kuin ne, jotka vastustavat.

MUTTA MERKITTÄVÄ haaste on se, että kun kysymme ihmisiltä, onko hyvinvointivaltio laiskistava, niin huomattava osa suomalaisista on sitä mieltä, että kyllä on. Merkittävää on myös se, että tämä kuva on poliittisesti tavattoman jakautunut – mitä enemmän menemme poliittisen kentän oikeaan laitaan, sitä useampi ajattelee, että hyvinvointivaltio laiskistaa, ja toisessa laidassa ollaan täsmälleen peilikuvamaisesti päinvastaista mieltä. Tämä kertoo siitä, että ei ole enää yhteisymmärrystä kansalaisten ja julkisen vallan välisestä suhteesta.

Sosiaaliset etäisyydet ovat kasvaneet ja käsitykset julkisen vallan ja kansalaisten välisestä suhteesta ovat eriytyneet.

KOLMAS TÄHÄN liittyvä juttu on se, että yhteiskunnassa tapahtuu sosiaalisten etäisyyksien kasvua, jota voidaan mitata

PALVELULLA PYSTYTÄÄN VAIKUTTAMAAN PAREMMIN, KUN ASIAKAS KIINNITTYY PALVELUNTUOTTAJAAN.

eri tavoilla. Esimerkiksi tiedämme, että keskituloisten ymmärrys siitä, mitä on duunareiden elämä, on heikkoa. Kun kysymme ihmisiltä, onko teidän omassa lähipiirissänne tai kauempana kokemuksia tästä tai tuosta, niin kun katsotaan duunarin elämää ja verrataan sitä ylempään keskiluokan elämään ja ne ovat toisensa vastakohtia.

Esimerkiksi EVA on tehnyt näitä mielipidetiedusteluja. Niissä tyypillinen tulos on ollut, että kolme neljästä tai neljä viidestä jossain mielessä kannattaa hyvinvointivaltiota. Sitten siellä on se viidennes tai neljännes, jolla on enemmän duubioita sen suhteen. Eikö tämä jako ole ollut suunnilleen vakaa? KYLLÄ, KANNATUS ON suurin piirtein näin. Aikoinaan Sinun toimittamassasi kirjassa **HEIKKI PALOHEIMO** (2010) osoitti, että itse asiassa kun kysytään joitakin ryhmiltä, kannatatteko mieluummin hyvinvointivaltiota vai otatteko veronkevennykset, niin osa porukasta haluaa mieluummin veronkevennykset kuin kattavan hyvinvointivaltion.

TOIMITIN VIIME keväänä sellaisen kirjan kuin Sosiaaliturvariippuvuus (**SAARI** 2017). Siinä on kuvattu EVAn aikasarjoja ja katsottu ns. intensiivisiä preferenssejä. Niiden idea on se, että ihmiset äänestävät sen mukaan. Ihminen voi äänestää vaikkapa jonkin kampanjan hyvän termin mukaan, mutta osa porukasta äänestää oikeasti jonkin näkemys mukaan.

Tästä tullaan sitten vastikkeelliseen sosiaaliturvaan ja aktiivimallinkin, jossa on ideana myös se, että työttömyysturvan vastineeksi pitää olla aktiivinen. Onko tämä nyt se suunta tai pitäisikö tähän suuntaan mennä yhä enemmän?

TÄSSÄHÄN ON itse asiassa kysymys siitä, että meillä on sosiaaliturva valunut klubihyödykkeistä yhteisiin resursseihin.

Niin kauan kuin meillä on ollut klubihyödykkeet – ansioturva, työterveyshuolto jne. – niin me olemme voineet säädellä tulo- ja menovirroilla sitä, kuinka monta ihmistä käyttää etuutta samanaikaisesti. Se järjestelmään on ollut tavattoman vakaa, ja nyt siihen on tehty joitakin rakenteellisia muutoksia.

Sosiaaliturvan vastikkeellisuuden rakentamisessa on paljon avoimia kysymyksiä.

MIKÄ SITTEEN pitää olla vastikkeellisuuden rooli? Jonkinlainen vastikkeellisuus on varmasti paikallaan, mutta sitten on esitettävä hyvin selkeä kysymys, miten lasketaan vastikkeellisuus. Ensimmäinen kysymys on, pitääkö siinä olla etukäteen jotakin. Etukäteinen vastikkeellisuus on perinteinen sosiaalivakuutusmaksu. Pitääkö nyt olla jotakin etukäteen, joka otetaan siinä huomioon? Toinen on se, pitääkö siinä olla jälkikäteen jotakin. Kolmas kysymys on se, pitääkö samanaikaisesti olla jotakin. Tämä jo tekee sen kohtuullisen vaikeaksi. Sen saa vielä vaikeammaksi, kun esitetään kysymys, pitääkö olla yksi yhteen. Jos saat nyt rahaa, niin pitääkö sinun maksaa se rahalla vai työllä takaisin? Vai pitääkö se maksaa vapaaehtoistoiminnalla?

MITEN TÄLLAINEN järjestelmä rakennetaan? Toinen haaste on, miten eksplisiittinen ja implisiittinen sopimus kytketään toisiinsa. Eksplisiittinen sopimus liittyy joidenkin etuuskien tasoon ja tiettyyn käyttäytymiseen, mutta myös implisiittinen sopimus on tärkeä, eli minkälaiset normit siinä järjestelmässä on. Ennen kuin lähdetään tekemään mitään pitemmälle meneviä ratkaisuja, niin olisi hyvä miettiä, mitä implisiittisiä sopimuksia aktiivimalli tuhoaa ja mitä se vahvistaa.

SAMUEL BOWLES ON pitkään tutkinut sitä, mikä on materiaalistien ja sosiaalisten preferenssien keskinäinen suhde (esim. **BOWLES** 2016). Sääntelyn täytyy olla niin, että materiaallinen preferenssi ja sosiaalinen preferenssi toimivat yhteen. Toisella tavalla ilmaistuna kieltoilaki on hyvä esimerkki siitä, että viime kädessä ihmisten normit voittavat sääntelyn. Miten me voimme rakentaa sellaisen sääntelyjärjestelmän, joka tukee ihmisten normeja? Tämä on se mielenkiintoinen kysymys.

MYÖNTEINEN ASIA tässä on se, että tämä keskustelu nousee nyt esiin, ja me saamme kevääseen mennessä tietää, miten aktiivimalli on toiminut. Kielteinen asia on se, että porukan heterogeenisuus on niin suurta, että se voi kohdella todella rankasti joitakin ryhmiä, vaikka se palvelee toisia ja on toisten kannalta hyvä.

Voitko luonnehtia niitä edellytyksiä, joiden avulla köyhä, syrjäytynyt tai huono-osainen voisi päästä kohtuullisen toimeentulon tasolle? Puhuit niistä jo, mutta haluatko vielä lisätä jotakin? KESKEINEN KYSYMYS tässä järjestelmässä on nykyään se, että meillä on kohtuullisen toimiva järjestelmä, mutta miten ihmiset kykenevät hyödyntämään sitä myönteisellä tavalla. Meillä on edelleen byrokraatia- ja kannustinloukkuja järjestelmän sisällä...

Miten voitaisiin siirtää palvelujen kokeneimmat työntekijät takahuoneista kentälle?

...ja myös järjestelmän alikäyttöä.

KYLLÄ. MEIDÄN TÄYTYY johdonmukaistaa näitä. Mutta tämä on ikuista kumartamista kahteen suuntaan, kannustimien ja eriarvoisuuden puolelle. Tätä nyt sitten yritetään katsoa. Olennainen

asia on se, että pitkäaikaista etuuksien käyttöä tulisi mahdollisuuksien mukaan lyhentää.

PALVELUT PITÄÄ VIEDÄ KENTÄLLE JA ASIAKKAIDEN LUO

Äskettäin oli julkisuudessa esillä Tampereen työllistämiskokeilu, jossa saateetaan ja on henkilökohtainen työelämävalmentaja. Sama koskisi tietysti muita huono-osaisia, ml. maahanmuuttajia. Onko teillä ollut esillä resurssien siirto tähän? Sehän edellyttäisi hirveästi lisää henkilöresursseja työelämävalmennukseen ja muuhun vastaavaan.

KYLLÄ. MEILLÄ TYÖMARKKINAPOLIITTIKKA ja aktivointitoimenpiteet ovat olleet sivussa, koska kasvupalvelulaki on parhaillaan työn alla. Olemme katsoneet systemaattisesti sosiaalityön vaikuttavuutta ja sen paikkaa tässä järjestelmässä. Se tiedetään jo ilman erillistä lisäpohdintaakin, että palvelujen vaikuttavuuden kannalta kiinnittyminen palveluntuottajaan on tavattoman tärkeää, on sitten kysymys työllisyyspalveluista, nuorten palveluista, sosiaalipalveluista ja osin terveystyöpalveluista. Silloin kun kysymys ei ole snapshot-tapaamisesta – sormi poikki, paikataan sormi – niin tarvitaan kiinnittyminen palveluntuottajaan. Me tiedämme ns. Vamos-nuorista, että se on oikeastaan kaiken a ja o, että ihmiset ovat...

Keitä ovat vamos-nuoret? Vamos on espanjaksi ”menkäämme” tai ”lähtekäämme”.

HE OVAT NEET-nuoria³. Helsingin Diakonissalaitos tuottaa Vamos-palvelua, joka on tarkoitettu NEET-nuorille. Palvelun vaikuttavuus perustuu siihen, että jokaiseen nuoreen kiinnitytään. Sen sijaan että oletamme, että he menevät erilaisiin palveluihin 45 minuuttia laaki, palvelut tulevat heidän luokseen, ja näin saadaan keskeistä haastetta eli palvelujen vastaanottoaikojen käyttämättä jättämistä alaspäin. Heidän ei tarvitse selittää yhä uudelleen erikoisihmiselle, mitä he ovat elämässään tehneet, vaan elämän kokonaiskuvan hallinta on yhden tai kahden

ihmisen käsissä. Tähänhän sosiaalihuoltolaki jo tähtää, kuten palvelujärjestelmä ylipäättäänkin. Maahanmuuttopuolella se on edennyt myös.

KESKEINEN HAASTE on se, että se ei ole toimistossa tehtävää työtä, vaan se vaatii myös työn ja johdon uudelleenorganisoimista.

Jalkautumista kentälle.

KYLLÄ. OLISI PAIKALLAAN vielä kerran miettiä, onko se perinteisempi tapa, jossa mitä kokeneempi olet, sitä enemmän olet takahuoneessa, oikea tapa tuottaa palveluja. Siinä on ollut perinteinen pätevyitysmispolku, että mitä pitempään olet, sitä enemmän siirryt hallintoon. Olisiko siinä mahdollista katsoa sitä toisin päin? Mutta se on monelle henkilölle myös se, mitä he ovat pyrkineet tekemään, kun he ovat pätevyityneet siinä organisaatiossa. Se on se haaste.

”Suomen sosiaaliturvan tulevaisuus on siinä, että me pystymme sovittamaan duunarin elämän ja sosiaaliturvan yhteen.”

Pitäisi sitten huomioida se jotenkin palkkauksessa tai muuten statuksessa. TÄMÄ ON se iso kysymys, miten palvelujärjestelmä laitetaan. Nehän ovat tavattoman isoja organisaatioita nykyään. Mitä isompi on organisaatio, sitä enemmän se tarvitsee sisäistä koordinaatiota eli kauniisti sanottuna transaktiokustannukset kasvavat. Kun on kysymys isoista organisaatioista, niin voidaanko sisäisiä transaktiokustannuksia verkosto- tai tiimimalleilla vähentää? Kyllä, mutta sitten tulee oikeusvarmuuskysymys eli miten voidaan taata, että asiakkaat saavat samanvertaiset palvelut.

KYLLÄ MINÄ kaiken kaikkiaan näkisin, että Suomen sosiaaliturvan tulevaisuus on siinä, että me pystymme sovittamaan duunarin elämän ja sosiaaliturvan yhteen. Se elämä, jossa teknologia syö ja muuttaa työmarkkinoita ja jossa parisuhteet lyhenevät ja jossa sosiaaliturva on toisenlaista – miten elämän edelly-

tykset rakennetaan? Jos ajatellaan seuraavaa hallituskautta, niin kun puhutaan kolmesta suuresta - työllisyysasteen nostamisesta, julkisen talouden velasta ja demografisesta muutoksesta – niin näiden rinnalle nostaisin neljänneksi suureksi kysymykseksi juuri sen. ■

Viitteet

- 1 Ks. <https://www.eurofound.europa.eu/eqls2016>.
- 2 **HONKANEN** (2018) on laajentanut näitä arvioita ottamalla huomioon verotuksessa tapahtuneet muutokset ja vaikutukset tuloeroihin. –Toim. huom.
- 3 **NEET** = Not in Employment, Education or Training eli kyse on syrjäytyneistä nuorista. –Toim. huom.

Kirjallisuus

- BOWLES, S.** (2016), *The Moral Economy: Why Good Incentives are No Substitute for Good Citizens*, New Haven, CT: Yale University Press.
- HIRSCHMAN, A.O. & ROTHSCILD, M.** (1973), *The Changing Tolerance for Income Inequality in the Course of Economic Development*, *Quarterly Journal of Economics*, 87, 544–566.
- HONKANEN, P.** (2018), *Esimerkki- ja simulaatiolaskelmia sosiaaliturvan muutoksista 2012–2019*, Helsinki: SOSTE.
https://www.soste.fi/media/pdf/tiedotteet/soste_sosiaaliturvaraportti_14022018_valmis.pdf
- PALOHEIMO, H.** (2010), *Hyvinvointivaltion kannatus ja äänestyskäyttäytyminen*, teoksessa Taimio, H. (toim.): *Hyvinvointivaltion suunta – nousu vai lasku?* Helsinki: TSL, 20–39.
- SAARI, J.** (toim.) (2017), *Sosiaaliturvariippuvuus*, Tampere: Tampere University Press.
<http://tampub.uta.fi/handle/10024/100775>
- TAIMIO, H.** (toim.) (2017), *Tuotannon Tekijät. Palkansaajien Suomi 100 vuotta*, Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.